

«света, придобит с жизнен опит. Или се създава. Човекът не се ражда с възглед, той само е предразположен за него и предразположението го виждам в гледната точка. В единното авторово лице между податини́ и възглед може да съществува съпадение, но може и взаимно да се разколебават. На единия полюс стои Иво Андрич, на другия — Достоевски, на единия — Хемингуей, на другия — Хайне.

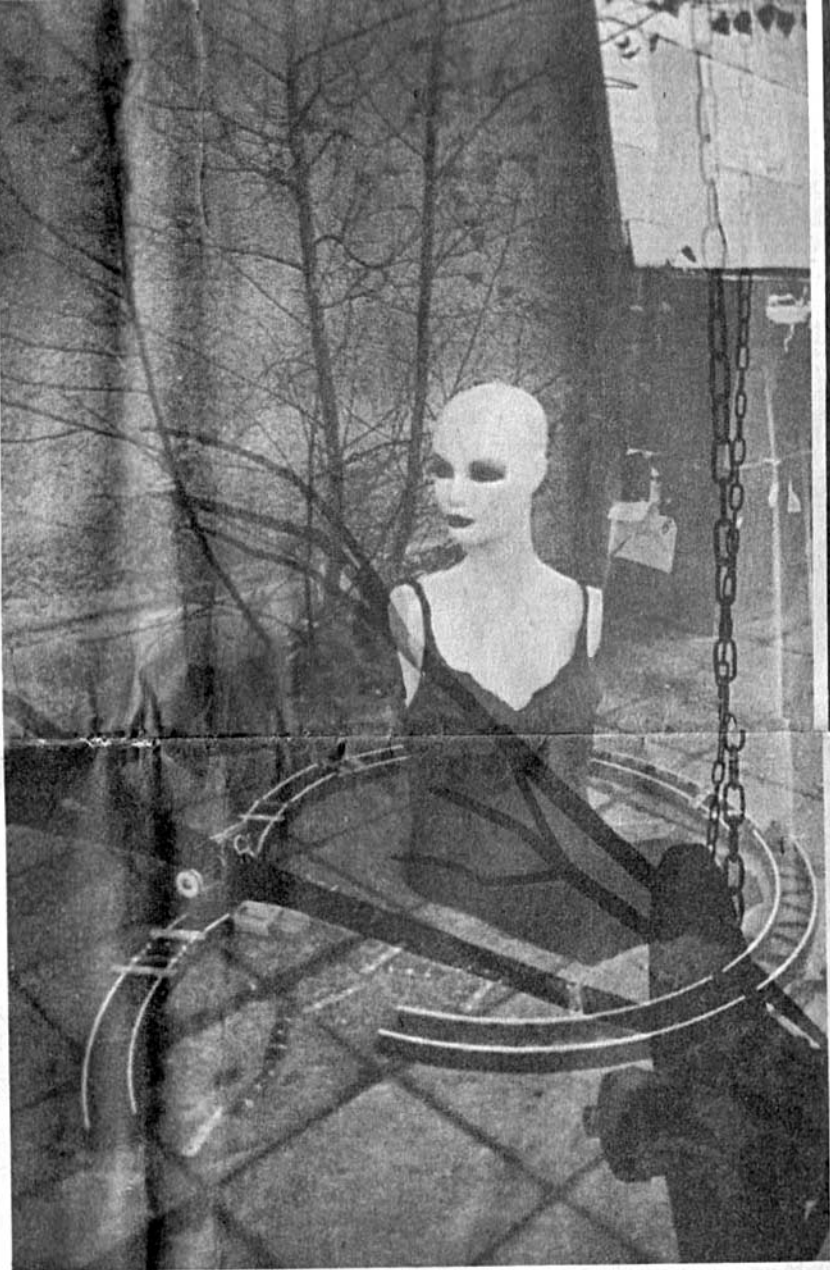
Еднакво интересно за наблюдаване е и разминаването, и сдвояването на гледната точка и платформата. Това че Достоевски изразява едно разбиране в романите и друго в статиите, следва само да подсили вниманието ни. А точно той е писателят, спрямо когото тази предпазливост липсва. Дневникът, писмата и статиите му са извор на „готови идеи“ за творчеството му, всеки щедро посяга към тях. Такива идеи те не са. Не защото са порочни, а защото романовата организация при Достоевски не се поддава на извод от последна инстанция, на „твърдото слово“ — да използвам познатите термини на Бахтин. Както у малцина, гледната точка у Достоевски подхранва изцяло гения му и е неподатлива за обяснение с другия тип слово, изрично в нехудожествените текстове: Потъне ли в сюжетите си, в душите на героите, Достоевски „забравя“ всичко и се оставя на вълните на безподобното си художествено откритие. В гледната му точка се изработи явлението, което Бахтин има щастие да прозре и да обезсмисли толкова критикозлияния за писателя: полифонизма на идеята и гласовете. Идеята при Достоевски е глас спрямо глас. Съдена от ъгъла на статиите и бележите на автора ѝ, тя безнадеждно се изплъзва. Грях ми на душата, но смятам, че Достоевски няма сериозно твърдение за своите творби. Да кажеш, че Мишкин е идеално прекрасният човек (вземам най-цитираното му самооопределяне), е все едно да не кажеш нищо за героя. Неговите замисли, проекти, идеи за герои и романи са само груби контури на онова, което има да става в творбата, а често и това не са.

Доскоро виждах противоречието между податини́ и платформа и у Хемингуей: болезнена и трагична гледна точка, мъжествено надделявана от възгледа. Преведените писма и репортажи на писателя обаче говорят поразително за обратното. Разбрах го късно. Хемингуей е трагик, който алага усилия да скрие трагизма си, докато накрай го разкри по най-безжалостния начин: самоубийството.

Гледната точка — податини́то, и възгледът при него се покрива, така че писмата и репор-

«Земля и небо»

В крал на октомври много хора се качиха на покрива на галерията на „Шинна“ 6, там видяха инсталации, концептуални творби на екологична тема, реминисценции на поп-арта в нашето изобразително изкуство... Физическото изкачване по стълбата или с ансансьора се превърна в културен жест: изложбата „Земля и небо“ предложи на онези, които се нуждаят от това, възможност да напуснат официалното художествено пространство и да подишат малко чист въздух. Това съприкосновение с небето може да бъде наречено авангард, недоразумение, естествено развитие. Езикът винаги се е борил срещу спонтанността на погледа. Ако все пак у зрителите остане някаква неудовлетвореност, могат да минат през центъра на града и да стигнат до „Раковски“ 108 — там изложбата „Земля и небо“ имаше свое продължение. Ако неудовлетвореността се запази, не им остава нищо друго освен да се изпълнят с очакване.

Снимка Станка Цонкова

АЛЕКСАНДЪР ХЯТОВ — „Опит за реконструкция на класическия модел“, из хепънинга „Независимост“ на кръстовището на улиците „Стамболийски“ и „Лега“ в София за събиране на подаръци и средства за децата от Интерната за трудно възпитаеми деца в с. Сигмен — Бургас на област.

АВТОРЪТ: „Най-напред имах предвид „класическия сталинизъм.“ Затова сложих и музейните торсове — работа-реконструкция на социалния модел. Подготвих конструкцията в ателието, когато по радиото съобщиха за изстъпленията в Тимишоара. Паралелът дойде от само себе си и работата придоби съвсем конкретна насоченост. Класическият сталинизъм придоби контурите на неосталинизма на Чаушеску.“